

Відгук
офіційного опонента – завідувача відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України,
доктора педагогічних наук, професора,
Локшиної Олени Ігорівни
на дисертаційну роботу Бут Яни Віталіївни
«Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI
століття)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

У Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991, остання редакція від 31.01.2019 р.) у статті 3 «Право на свободу совісті» проголошується що «кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання». Закон гарантує, що громадяни можуть навчатися релігійного віровчення та здобувати релігійну освіту, що, в умовах євроінтеграції України актуалізує компаративне дослідження зарубіжного досвіду. Особливий інтерес складає Франція, яка в умовах світського характеру системи освіти сензитивно рухається у напрямі задоволення комплексних інтересів багатокультурного суспільства. Діяльність католицьких університетів у Франції, що демонструють пролонгований успіх, є актуальною в умовах реформ вищої освіти в Україні. Тому, кандидатська дисертація Бут Яни Віталіївни «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)» є актуальною.

Актуальність теми роботи підтверджується її зв'язком з проблематикою наукових досліджень університетського рівня – вона є складовою комплексної наукової теми факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток цілісності особистості в контексті

соціальних змін: соціальні, психологічні та педагогічні аспекти» (державний реєстраційний номер 0114U003481).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 22 грудня 2011 р.) і погоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 23 квітня 2013 р.).

Отже, тема дисертації «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)» відповідає на потреби розвитку педагогічної науки в Україні.

Я.В. Бут представила дисертаційну роботу, в якій дослідила генезу католицьких університетів Франції у другій половині XIX – на початку XXI століття у форматі тенденцій і періодів. Важливим вбачаємо розгляд проблеми у компаративному вимірі – йдеться про компаративний аналіз розвитку католицької вищої освіти в Україні крізь призму України.

Науковий апарат дисертації у цілому подано коректно – простежується логічний взаємозв'язок між метою дослідження, дослідницькими завданнями, реалізуючи які на засадах авторської концепції, теоретико-методологічних підходів, дисертантка ґрунтовно розробляє заявлену ідею, структуруючи напрацювання у форматі трьох розділів і восьми підрозділів.

Проведена експертиза виконаних завдань доводить, що на основі аналізу праць французьких та українських учених, автору вдалося окреслити теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми.

У процесі історико-педагогічного аналізу становлення і розвитку католицької освіти у Франції (завдання 1) в досліджуваних хронологічних межах дисертантка доводить багатовимірність цього процесу, безпосередній зв'язок із соціально-культурним контекстом.

Проведений здобувачкою аналіз соціально-економічних, соціокультурних і педагогічних чинників, які впливали на створення, розвиток

і функціонування католицьких університетів Франції кінця XIX – початку XXI ст., що підпорядковувався дослідницькому завданню 2, засвідчив визначальну роль зазначених чинників, які працюють на баланс між рухом до підвищення якості освітніх послуг в умовах зростання конкуренції на ринку освіти і дипломованих фахівців на ринку праці, та потребою французького суспільства у доступності освіти.

Внеском у розбудову вітчизняної педагогічної теорії стало виокремлення тенденцій розвитку освіти у католицьких університетах Франції в контексті глобалізації міжнародного освітнього простору (дослідницьке завдання 3). Здобувачка запропонувала тенденції, які характеризують сутність розвитку досліджуваного явища. Виокремлені тенденції рефлектують широкий спектр діяльності університетів: організаційний і фінансовий аспекти, підготовку кадрів, взаємодію з іншими стейкхолдерами.

Обґрунтовуючи періодизацію становлення і розвитку католицької освіти Франції (дослідницьке завдання 4) дослідниця запропонувала чотири періоди (1875-1882 рр.; 1882-1932 рр.; 1932-1991 рр.; 1991-2016 рр.) на основі низки критеріїв (історичного, нормативного, методичного, змістового та організаційного). Позитивом вважаємо розкриття трансформації сутності досліджуваного феномену, починаючи від його розгортання.

Важливим для окреслення можливостей екстраполяції позитивного французького досвіду в теорію і практику освіти в Україні (дослідницьке завдання 5) став Розділ 3 «Порівняльний аналіз католицької вищої освіти Франції та України», в якому дисертантка виявила спільні та відмінні риси французьких католицьких університетів (на прикладі Католицького університету Тулузи) та Українського католицького університету. Здобувач окреслила орієнтири використання досвіду реформування та успішного розвитку католицьких університетів Франції у процесі модернізації та вдосконалення вищої освіти у ЗВО України.

Усі здобутки дисертації акумулюються у висновках, які логічно завершують дослідження. Зазначене уможлиблює констатувати, що мета дослідження досягнута і, як свідчить зміст висновків, поставлені завдання виконані.

Додатки до роботи конкретизують та поглиблюють виклад проблеми, слугують ілюстрацією узагальнень, сформульованих у тексті дослідження. Особливо вартими уваги українських освітян є Додатки М – П, які розкривають підходи до організації навчального процесу в Католицькому університеті Тулузи.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку обраної проблеми відображена у науковій новизні дослідження. Здобувачка, використовуючи дослідницькі методи, цілісно розкрила розвиток теорії і практики організації освіти у католицьких університетах Франції. Вперше дисертантом розкрито тенденції розвитку університетів при католицькій церкві Франції та України, обґрунтовано періоди розвитку освіти у католицьких університетах Франції, вивчено досвід католицьких університетів Франції з організації навчального процесу, окреслено перспективи використання цього досвіду у практиці роботи католицьких університетів України.

Дисертація має також практичне значення, яке полягає передусім у тому, що отримані результати покликані сприяти подальшій модернізації національної вищої освіти, упровадженню інновацій в організацію діяльності католицьких університетів України.

Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти та студентами під час розроблення та вивчення навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогіка вищої школи», «Порівняльна педагогіка», спецкурсів варіативних частин освітніх програм підготовки фахівців, проведення семінарських, практичних занять; при підготовці та написанні підручників, навчальних посібників і методичних вказівок та рекомендацій.

Результати дослідження пройшли належну апробацію – вони обговорювалися і отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Результати дисертаційного дослідження подано у 17 одноосібних публікаціях, серед них: 11 статей – у наукових фахових виданнях, у тому числі – 2 статті в іноземних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 6 публікацій апробаційного характеру.

Отже, коректно сформульований концептуальний апарат наукового пошуку; автентична джерельна база (334 найменування, з яких 133 позиції – іноземними мовами), послідовний виклад матеріалу, обґрунтовані висновки свідчать про валідність виконаного дослідження, його теоретичне і практичне значення та уможливають кваліфікувати як цілісне, завершене дослідження.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Я.В. Бут у цілому, вважаємо за необхідне вказати на окремі недоліки, озвучити дискусійні моменти, висловити побажання щодо подальшого удосконалення тексту:

1. Відзначаючи актуальність наукової розвідки Я.І. Бут, вважаємо, що виклад актуальності у баченні дисертантки потребує посилення. Йдеться, передусім, про недостатнє розкриття в рубриці «Актуальність дослідження» факторів, які акцентують вивчення досвіду Франції, а також про відсутність суперечностей, які потребують вирішення.

2. Дискусійними, на нашу думку, є окремі аспекти структури рецензованої дисертації. Зокрема, зміст Розділу 1 «Передумови становлення і розвитку католицьких закладів вищої освіти Франції у контексті західноєвропейської вищої освіти» є ширшим за його назву – тут дисертантка розкриває релігійний аспект у системі розвитку освітніх закладів у дослідженнях французьких та вітчизняних педагогів; вплив релігії на становлення та розвиток закладів вищої освіти Західної Європи тощо. А

підрозділи Розділу 2 «Провідні тенденції розвитку університетської освіти Франції» не розкривають достатньою мірою його назву у контексті тенденцій.

3. На схвалення заслуговує такий науковий результат, отриманий здобувачкою в процесі дослідження, як періодизація розвитку освіти у католицьких університетах Франції. Дослідниця запропонувала чотири періоди, які хронологічно чітко визначені і послідовно нумеровані. Водночас, як підкреслюють провідні науковці з історії педагогіки (Л.Д. Березівська, Н.М. Гупан, Н.П. Дічек, О.В. Сухомлинська, Є.М. Хриков), кожен з періодів повинен мати назву для відображення його сутності, що не зроблено дисертанткою.

4. Підтримуємо зусилля здобувачки, спрямовані на виокремлення тенденцій. Тенденції в дослідженнях з порівняльної педагогіки є інструментом узагальнення процесів в освіті з метою визначення генералізованого напрямку та сутності руху. Проте для дослідження, хронологічні межі якого охоплюють тривалий проміжок часу (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.), очевидно, що тенденції видозмінювалися з плином часу, і ті, що були характерними наприкінці ХІХ ст. не є актуальними на початку ХХІ ст. З огляду на це доцільним було б виокремлення тенденцій в рамках кожного часового періоду. Окрім того, потребує синхронізації характеристика тенденцій, які у змісті дисертації трактуються як провідні, а в дисертації на с. 130 дисертації – як загальні.

5. Логіка взаємозв'язку наукового апарату є умовою структурованого представлення дисертантом отриманих результатів. Йдеться про кореляцію між завданнями та змістовим наповненням висновків, що не повною мірою дотримано дисертантом.

6. Вирішальним для валідності результатів дисертаційного дослідження з педагогічної компаративістики є автентична джерельна база. В рекомендаціях до виконання дисертаційних робіт у галузі порівняльної педагогіки, що розроблені провідними дослідниками а галузі порівняльної педагогіки і затверджені спільнотою українських компаративістів у 2010 р.,

підкреслюється, що для об'єктивного розкриття реалій країни, що досліджується, у списку використаних джерел дві третини мають бути іноземними мовами, що не дотримано дисертантом.

Однак висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку аналізованої роботи. Як засвідчує зміст дисертації, поставлені завдання у процесі дослідження було виконано.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)» за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає профілю спецради Д 26.452.01 в Інституті педагогіки НАПН України, вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Бут Яна Віталіївна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України

О.І. Локшина

[Handwritten signature]
О. І. Локшина
[Handwritten signature]